Μακεδονικά

Τόμ. 8, Αρ. 1 (1968)

Οι "χαλασμοί" της Σελίτσης (Ερατύρας)

Αθανάσιος Γιομπλάκης

doi: [10.12681/makedonika.301](https://doi.org/10.12681/makedonika.301)

Copyright © 2014, Αθανάσιος Γιομπλάκης

Άδεια χρήσης [Creative Commons Attribution-NonCommercial-ShareAlike 4.0](https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/).

Βιβλιογραφική αναφορά:

Γιομπλάκης Α. (1968). Οι "χαλασμοί" της Σελίτσης (Ερατύρας). *Μακεδονικά*, 8(1), 75–92.
<https://doi.org/10.12681/makedonika.301>

ΟΙ «ΧΑΛΑΣΜΟΙ» ΤΗΣ ΣΕΛΙΤΣΗΣ (ΕΡΑΤΥΡΑΣ)

Μεταξύ τῶν πολλῶν καὶ ποικίλων παραδόσεων τῶν κατοίκων τῆς ἰδιαιτέρας μου πατρίδος Ἑρατύρας (Σελίτσης)¹ ἐπιζῇ καὶ μία, ἣτις ὁμιλεῖ περὶ ἑνὸς «χαλασμοῦ» τῆς κωμοπόλεως. Ὁ χρόνος ὅμως καθ' ὃν ἔλαβε χώραν οὗτος εἶναι συγκεχυμένος. Οἱ μὲν λέγουσι, ὅτι ἐγινε κατὰ τὴν ἐποχὴν τοῦ Ἀγίου Κοσμά, οἱ δὲ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἕτεροι τοποθετοῦν τὸν «χαλασμόν» κατὰ τὴν περίοδον τῆς ἐπαναστάσεως τοῦ 1821. Τοῦτον συνδέουν μάλιστα καὶ μετὰ γεγονότα ἄλλα κοινωνικῆς σημασίας, ὥς τὴν μετανάστευσιν ἑκατὸν οἰκογενειῶν εἰς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην, καὶ μάλιστα εἰς Βιέννην, καὶ ἐτέρων ἑκατὸν πεντήκοντα εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Ἐκ τῆς ἐρεύνης διαφόρων ἀρχείων, ἐκ τῆς μελέτης διαφόρων ἐνθυμήσεων καὶ ἄλλων κατεσπαρμένων πληροφοριῶν καὶ ἐκ τῆς συγκρίσεως τούτων μετ' ἐτέρων ἱστορικῶν γεγονότων διεπιστώσαμεν τὰ ἑξῆς: Ἡ κωμόπολις αὕτη πολλάκις μὲν ἐλεηλατήθη καὶ ἐδοκιμάσθη δεινῶς ὑπὸ ἐπιδραμόντων Τουρκαλβανῶν Γκέκιδων κατὰ τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα, δύο ὅμως φορές ἐδηθώθη καὶ κατεστράφη ὀλοσχερῶς διασκορπισθέντων τῶν τέκνων τῆς πρὸς ὅλα τὰ σημεῖα τοῦ ὀρίζοντος.

Ὁ πρῶτος «χαλασμός» ἔλαβε χώραν τὸ 1774, ὥς τοῦτο διέσωσε μέχρις ἡμῶν γραπτὴ μαρτυρία, ἀλλὰ καὶ ὥς τὸ ἐπιβεβαίωι ἡ προφορικὴ παράδοσις. Τὸ ἐγγραφεὶν τεκμήριον εἶναι μία ἐνθύμησις ἐπὶ φύλλων βιβλίου λόγων τοῦ ἱεροῦ Δαμασκηνοῦ. Ταύτην εὑρομεν εἰς τὰ κατάλοιπα τοῦ ἐκ πάπου θείου μας Γαβριὴλ Γκαντώννα, τοῦ χρηματίσαντος ἐπὶ τεσσαράκοντα περίπου ἔτη ἡγουμένου τῆς Μονῆς τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου Ἑρατύρας. Ἡ σπουδαιότης αὐτῇ διὰ τὴν τοπικὴν ἱστορίαν ἐνθύμησις, τὴν ὁποίαν φυλάσσω εἰς τὸ ἀρχεῖόν μου, καταλαμβάνει τὰ περιθώρια δύο σελίδων, τῶν ρπ' καὶ ρπα'. Ἡ γνησιότης τῆς πολυτίμου ταύτης μαρτυρίας ἐπαληθεύεται ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι ὁ ὑπογράφων ταύτην Καλλίνικος εἶναι πρόσωπον ὑπαρκτόν, μοναχὸς ἐν τῇ Ἱερᾷ Μονῇ τοῦ Ἀγίου Ἀθανασίου καὶ μάλιστα ἀδελφὸς τοῦ τότε ἡγουμένου Νεοφύτου. Πληροφορεῖ λοιπὸν ἡμᾶς ὁ Καλλίνικος, ὅτι τὴν 1ην Ἀπριλίου τοῦ 1774, ἡμέραν Δευτέραν, εἰσῆλθον εἰς τὴν Σελίτσαν πέντε μπουλὸυκ μπασιάδες μετὰ τῶν ζορμπάδων των. Δὲν ἀναφέρει, ἂν οἱ κάτοικοι προέβalon ἐνοπλον ἀντίστασιν, ἀλλὰ ἐκ τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ ἐπιδρομεῖς

1. Εἰς ὅλα τὰ ἐγγραφα ἀναγράφεται *Σέλιτζα*: τὴν κατάληξιν *τσα* (Σελίτσα) τὴν συναντῶμεν μετὰ τὸ 1850.

ἐπυρπόλησαν ἑκατὸν τέσσαρα καταστήματα καὶ οἰκίας, ἐφόνευσαν ἀνθρώπους καὶ προέβησαν εἰς βιαιότητος καὶ πρωτοφανεῖς ἀγριότητος, ὑποθέτομεν, ὅτι οἱ κάτοικοι ἐπολέμησαν ἐναντίον τῶν εἰσβολέων. Ὁ ἐνθυμησιογράφος ἀναβιβάζει τὸν ἀριθμὸν τῶν ἐπιδρομέων εἰς δύο καὶ ἡμισυ χιλιάδας. Ὁ ἀριθμὸς φαίνεται ὑπερβολικὸς, ἀλλὰ δὲν γνωρίζομεν καὶ τοὺς ὑπερασπιστάς τοῦ τότε κεφαλοχωρίου. Ὁ ἀπολογισμὸς ἐκ τῆς καταστροφῆς ὑπῆρξεν ἢ πυρπόλησις ἑκατὸν τεσσάρων οἰκημάτων, ἐν οἷς καὶ διάφορα ἐμπορικὰ καταστήματα, ἢ καταλήστευσις ὁλοκλήρου τῆς κωμοπόλεως: «ἐπίραν βιὸς πολλὴν φορτία ἀμέτρητα», ἐφόνευσαν ἀνθρώπους καὶ ἔλαβον ὡς «σκλάβους» ἔνδεκα ἄνδρας. Οἱ ἄτακτοι ζορμπάδες ἐκδικούμενοι τοὺς Σελίτσιεῖς ἐπυρπόλησαν καὶ δύο ναοὺς, τὸν τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς καὶ τὸν τῶν Ἀγίων Ἀποστόλων¹. Ὁ δευτερός ναὸς ἐπανεκτίσθη βραδύτερον καὶ σώζεται μέχρι σήμερον, ὁ πρῶτος δὲν ἐκτίσθη ἐντὸς τῆς κωμοπόλεως.

Κατὰ τὴν προφορικὴν παράδοσιν ὁ «χαλασμὸς» ἔγινεν εἰς τοὺς χρόνους τοῦ Ἀγίου Κοσμά τοῦ Αἰτωλοῦ. Διατηρεῖ δὲ ἡ εὐλάβεια τῶν κατοίκων μέχρι σήμερον τὰ κατωτέρω περίπου λόγια τοῦ ἀνευ παραλλαγῆς τοῦ νοήματος: «Νὰ μὴ φοβᾶσθε, τὸ χωριὸ σας τὸ ἔχει ἡ Παναγία στὸν κόρφο της. Θὰ ἔλθῃ καιρὸς ποῦ θὰ μαζευθοῦν ἐννιά χωριά καὶ θὰ σωθοῦν εἰς τὰ βουνά σας». Ὁ φλογερὸς ἱεραπόστολος, ὁ ἀναζωπυρώσας τὴν ἐθνικὴν ἰδέαν καὶ τὸ θρησκευτικὸν συναίσθημα τῶν ραγιάδων Ἑλλήνων κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, διηλθεν ἐκ Σελίτσης κατὰ τὴν τρίτην ἱεραποστολικὴν περιοδεῖαν, ἥτοι περὶ τῇ 1776. Δύο ἔτη δηλαδὴ μετὰ τὸν «χαλασμόν».

Τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα ἦσαν ἀκόμῃ πρόσφατα, τὰ δὲ ἐρεῖπια καὶ αἱ πάσης φύσεως ἐκ τῆς πυρκαϊᾶς καταστροφαὶ δὲν εἶχον ἀποκατασταθῇ. Οἱ αἰχμαλωτισθέντες, οἱ φυγάδες, ἡ ἐρήμωσις καὶ ὅλα τὰ ἐκ τῆς εἰσβολῆς ἐναπομείναντα δεινὰ, ἀνανέωνον εἰς τὴν μνήμην τὰς ἀπαισίας ἐκεῖνα σκηνάς, ὁ δὲ φόβος καὶ ἡ ἀγωνία ἦσαν διάχυτα εἰς τὴν ἀτμόσφαιραν τῆς Σελίτσης. Ἐάν λάβωμεν ὑπ' ὄψιν τὰ ἀνωτέρω, νομίζομεν, ὅτι διδεται ἐξηγήσεις εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἀγίου Κοσμά: «Νὰ μὴν φοβᾶσθε, τὸ χωριὸ σας τὸ ἔχει ἡ Παναγία στὸν κόρφο της». Εἶναι λόγοι παρηγορίας, λόγοι ἐνθαρρυντικοὶ καὶ ἀπεσκόπουν εἰς τὴν ἀνάκτησιν τοῦ ἠθικοῦ τῶν κατοίκων.

Ἡ αἵματηρά αὕτη καταστροφή εἶχεν ἐπιπτώσεις σημαντικὰς ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς τῆς κωμοπόλεως. Πρὸ τῆς καταστροφῆς δὲν εἶχεν αὕτη χαρακτῆρα ἀπλῶς γεωργοκτηνοτροφικόν, ἀλλὰ ἦτο ἐν μικρὸν βιοτεχνικόν καὶ ἐμπορικόν κέντρον. Τὴν ἀκμὴν τῆς ταύτης ὤφειλεν εἰς τὴν μετανάστευσιν πρὸς τὴν Βενετίαν καὶ τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Τὰ ἀρχοντικά σπιτία μὲ τὸν ἰδιάζοντα ρυθμὸν τῶν ἐκτίσθησαν κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην, ὡς τοῦ Κεχαγιά τὸ 1711 καὶ τὸ ἀρχοντικὸν τῆς Λαζαρίδαινας τὸ 1732.

1. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 1 (Ενθύμησις τοῦ πρώτου χαλασμοῦ).

Οί Σελιτσιεῖς ἔφερον κεφάλαια ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ καὶ ἀνέπτυξαν σπουδαίας βιοτεχνίας εἰς τὴν μικρὰν τῶν πατρίδα. Μετήρχοντο τὸ ἐμπόριον τῶν ἐπεξεργασμένων δερμάτων, τοῦ κρόκκου, ὅστις ἐκαλλιιεργεῖτο εὐρέως εἰς ὁλόκληρον τὴν περιοχὴν, τῶν βαμμένων νημάτων καὶ ἄλλων προϊόντων κτηνοτροφικῶν, ἐρίων καὶ ἐριούχων ὑφασμάτων. Εἰσήγον δὲ ἐξ Εὐρώπης διάφορα ὑφάσματα μεταξωτὰ καὶ ἄλλα πολύχρωμα ἐριούχα (στόφες), εἶδη πορσελάνης καὶ κρυστάλλου, ἔργα ξυλογλυπτικῆς καὶ γυναικεῖα κοσμήματα πολὺτιμα. Ἐξ αὐτῶν διατηροῦνται πολλὰ καὶ μέχρι τῶν ἡμερῶν ἡμῶν. Ὁ «χαλασμός» ὁμοῦ αὐτὸς κατέστρεψεν ἐντελῶς τὴν ἀστικὴν τάξιν. Τὰ καταστήματα μὲ τὰ εἰς εἶδη ἐμπορικὰ κεφάλαια διηρπάγησαν καὶ ἐπυρπολήθησαν, οἱ ἄνθρωποι ἐφονεύθησαν ἢ ἐκακοποιήθησαν καὶ οἱ δυνάμενοι νὰ μεταναστεύσωσι ἢ νὰ ζητήσωσιν ἄσυλον ἄλλαχού, τὸ ἔπραξαν. Οἱ ἐναπομείναντες καὶ ἀνασυγκροτήσαντες τὴν κώμην ἦσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἦσαν συνδεδεμένοι μετὰ τῆς γῆς, οἱ γεωργοὶ καὶ οἱ κτηνοτρόφοι. Οἱ τεχνίται, οἱ βιοτέχναι καὶ οἱ ἐμπορευόμενοι μετηνάστευσαν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐκτὸς τῆς Ὀθωμανικῆς αὐτοκρατορίας, εἰς τὴν Οὐγγαρίαν καὶ Αὐστροίαν, ἔνθα ὑπῆρχον ἀνθηραὶ παροικίαι Δυτικομακεδόνων καὶ ἔξων πολλοὶ Σελιτσιεῖς ἐν εὐημερίᾳ. Ἡ κοινότης Gjala τῆς Οὐγγαρίας ἠρίθμει 10 οἰκογενεῖας ἐκ Σελίτσας τὸ 1769¹. Εἰς τὰ μεγαλύτερα κέντρα ὑπῆρχον περισσότεροι, εἰς δὲ τὴν Βιέννην ὑπῆρχε παροικία Σελιτσιέων γνωστῇ².

Ἐν Σελίτῃ κατεστράφησαν τὰ περιφῆμα βυρσοδεψεῖα (νταμπακλιά), τὰ ὅποια ἦσαν ὑπὲρ τὰ ἑκατὸν κατὰ τὴν παράδοσιν, ἅπαναι αἱ βιοτεχνίαι ἔσβησαν καὶ ἡ ἐμπορικὴ τάξις ἐξηφανίσθη. Ὅταν δὲ ὕστερα ἀπὸ τριάκοντα ἔτη διῆλθε τῆς Σελίτσας ὁ Ἀγγλος περιηγητὴς Will. Leake, διεπίστωσεν ὅτι ἄλλοτε διέμενον ἐν αὐτῇ πολλοὶ ἔμποροι, οἱ ὅποιοι μετηνάστευσαν εἰς Γερμανίαν³.

1. Σ π. Λάμπρου, Ἔρευναι ἐν ταῖς βιβλιοθήκαις καὶ ἀρχαίαις Ρώμης, Βενετίας, Βουδαπέστης, Βιέννης. «Νέος Ἑλληνομνήμων» τ. 18 (1924) 377 κέ.: «5 Δεκεμβρίου 1769 in Oppido Gjala. Buz Georgius, Buz Lazarus, Exor Nicolaus, Koszta Demetrius, Nyico Johannes, Nyico Georgius, Radovicz Georgios, Radovicz Georgios (ἑτερος), Radovicz Nikolaus, Radovicz Joanne». (Ἄπαντες κατήγοντο ἐκ Σελίτσας). Βλ. ἐπίσης Σ π. Λάμπρου, Σελίδες ἐκ τῆς ἱστορίας τοῦ ἐν Οὐγγαρίας καὶ Αὐστρίας Μακεδονικοῦ Ἑλληνομοῦ. «Νέος Ἑλληνομνήμων» τ. 8. (1911) 257-300.

2. Ἰωάν. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας (Ἐρατύρας), Ἀθήναι 1939, σ. 75. Γ. Λυριτζή, Αἱ Μακεδονικαὶ κοινότητες τῆς Αὐστροουγγαρίας ἐπὶ τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1952, σ. 9.

3. Will. Leake, Travels in Northern Greece, London 1835, τ. 1, σ. 317: «Sélitz formerly contained many Greek merchants trading to Germany, but having fallen into the hands of the Vezir Aly, it has been abandoned by them».

Ὁ δεύτερος «χαλασμός» ἔλαβε χώραν ὕστερα ἀπὸ πενήντα ἀκριβῶς ἔτη, τὸ 1824. Κατ' αὐτὸν δὲν ἔχομεν μαρτυρίας, ὅτι ἐχύθη αἷμα, οὔτε ὅτι ἐσύρθησαν ἄνθρωποι εἰς τὴν αἰχμαλωσίαν, ἀλλὰ τὰ ἀποτελέσματα ὡς πρὸς τὰς καταστροφὰς καὶ τὸν ἐκπατρισμόν ὑπῆρξαν ἴσως μεγαλύτερα. Βάσει τῶν διασωθέντων γραπτῶν στοιχείων ἐν συνδυασμῷ καὶ πρὸς ἄλλας πληροφορίας θὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν περιγραφὴν τούτου.

Ἡ Σέλιτσα τὸ 1804 περιῆλθεν εἰς τὴν κυριαρχίαν τοῦ Ἀλῆ πασᾶ καὶ ἐγένετο τσιφλίκι του. Ὄταν δὲ τὸ 1806 διήλθε τῆς κωμοπόλεως ὁ Γάλλος περιηγητὴς Pouqueville εὗρε ταύτην κώμην τριακοσίων οἰκογενειῶν¹. Ὁ Ἀλῆ πασᾶς τὸν Μάϊον τοῦ 1820 ἐκηρύχθη ἑνοχος προδοσίας καὶ ἐξεστράτευσαν ἐναντίον του τὰ σουλτανικὰ στρατεύματα. Τὰ μέρη τῆς Δυτικῆς Μεκεδονίας ἀπληθευρέθησαν ἐκ τῆς ἐπικυριαρχίας τοῦ Ἀλῆ καὶ ὑπῆχθησαν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ σουλτάνου. Ἡ Σέλιτσα μετὰ πολλῶν ἄλλων κωμοπόλεων περιῆλθεν ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τοῦ στέμματος (ιμλιάκ χουμαγιούν). Οἱ κάτοικοι δὲν εἶχον κυριότητα ἐπὶ τῶν κτημάτων των καὶ διὰ τὴν καλλιέργειαν τούτων ἐπλήρωνον ἐνοίκιον εἰς τὸ τουρκικὸν Ὑπουργεῖον τῶν Ὀρησκευμάτων. Δὲν κατεῖχον τίτλους ιδιοκτησίας (ταπί) καὶ αἱ μεταξύ των ἀγοραπωλησίαι ἐγένοντο ἄνευ προσελεύσεως ἐνώπιον τῶν ὀθωμανικῶν ἀρχῶν. Ἐκτὸς τοῦ ἐγγείου τούτου φόρου ἐπλήρωνον οἱ ραγιάδες Σελιτσειεῖς καὶ ἕτερον φόρον ἐπὶ τῆς ἐσοδείας, τὴν δεκάτην (össur). Ἐπὶ πλέον τῶν δύο τούτων ἐπισήμων βασικῶν φορολογιῶν ἐπλήρωνον καὶ ἄλλας ἐκτάκτους εἰς διάφορα ταμεῖα τῆς τοπικῆς αὐτοδιοικήσεως. Αἱ ἐκτακτοὶ αὗται φορολογίαι ἀπεσκόπουν εἰς τὴν καταλήστευσιν κυρίως τῶν τεχνικῶν καὶ τῶν ἐμπορευομένων. Τοιαύτη φορολογία ἐπεβλήθη εἰς τοὺς Σελιτσειεῖς τὸ 1822 ἐκ 3.500 γροσίων καὶ τὸ 1823 ἐκ 1.500 γροσίων ὑπὲρ τοῦ Ταμεῖου τοῦ Τζομαγιά Καζασή, διότι τοῦτο «ἔχει χρεῖαν διὰ τὸ δυσβάστακτον καὶ ἀνικονόμιτον τοῦ ἵνταρέ του»². Πρέπει νὰ ἔχωμεν ὑπ' ὄψιν, ὅτι οἱ Ὀθωμανοὶ τὰ ἔξοδα τῶν διαφόρων ἐσωτερικῶν ἀναταραχῶν καὶ πολεμικῶν συγκρούσεων ἐκάλυπτον διὰ ἐκτάκτου φορολογίας ἐπὶ τῶν ραγιάδων. Ἡ ἐξαντλητικὴ ὁμως ἀφαίμαξις παντὸς οἰκονομικοῦ ἀγαθοῦ ἐγένετο ὑπὸ τῶν ἀτάκτων τουρκαλβανικῶν ὀρδῶν τῶν Γκέκηδων, αἵτινες περιεφέροντο ἀνὰ τὴν ὑπαίθρον διὰ τὴν ἀσφάλειαν δῆθεν, ἀλλὰ εἰς τὴν πραγματικότητα διὰ νὰ χρηματισθῶσι καὶ καταληστεύσωσι τοὺς ραγιάδες. Οἱ δυστυχεῖς Χριστιανοὶ ἅμα τῇ προσεγγίσει γκέκικης συμμορίας ἐπλήρωνον εἰς τοὺς ἀρχηγοὺς αὐτῶν χρηματικὰ ποσά, διὰ νὰ μὴ στρατοπεδεύσωσιν οἱ ἄνδρες τῶν ἐντὸς

1. Fr. Pouqueville, Voyage dans la Grèce, Paris 1826, τ. 2, σ. 420: «à gauche Sélitza, bourg de trois cents familles grecques réunies, à titre de tchiftlik, aux domaines du visir Ali Pacha de Janina».

2. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 3.

τοῦ χωρίου αὐτῶν. Διεσώθη κατάστιχον εἰς τὸ Ἀρχεῖον τοῦ Ἐρατυρέως κ. Ζήση Τσοτσούλα, ἐν τῷ ὁποίῳ καταγράφεται «τὸ ἔξοδον τῆς χώρας». Μεταξὺ τῶν ἐξόδων, τῶν πρὸς διαφόρους σκοποὺς κοινωφελεῖς διατεθέντων, συμπεριλαμβάνονται καὶ δαπάναι ὑπὲρ τῆς ἀσφαλείας τῆς κωμοπόλεως:

«Τὸν Ζαμπίτην ὅπου ἔδωσεν ὄντας ἐπῆγεν στὸ Καλιάρι . . Γρoσ. 43

τὸν καβασιν ὅπου ἦτον στὸ λιόλιο κοιμένος κι γύρισαν τὸ

ἀσκέρι διὰ τὴν ἁγίαν Τριάδα μὲ διακόσια ἐβδομήκοντα

γρόσια ἔδωκεν αὐτὸς δι αὐτὰ τὰ ἄσπρα 37

τὰ ἔπιπλα τὰ ἔδωσεν ὁ χατζῆς τοῦ τοπετζῆ 233»¹.

Διὰ τὴν λάβην ὁ ἀναγνώστης μίαν ἰδέαν περὶ τῆς ἐπικρατοῦσης φορολογικῆς ἀναρχίας καὶ αὐθαιρεσίας κατὰ τὴν ὑπὸ ἐξέτασιν ἐποχὴν καὶ περὶ τῆς συμπεριφορᾶς τῶν κατακτητῶν ἔναντι τῶν ραγιάδων, μεταφερόμεν αὐτολεξεῖ μίαν ἐνθύμησιν τοῦ ἐξωφύλλου Μηνιαίου ἐκδόσεως Βενετίας 1625, τοῦ ἱεροῦ Ναοῦ Ἀγίας Παρασκευῆς τῆς ὁμώνυμου Μονῆς τῆς ὁμόρου Φλαμουριάς. Ὑπάρχει μία ἀνακρίβεια εἰς τὴν χρονολογίαν, ἥτις εἶναι μᾶλλον σφάλμα τοῦ ἀπλοικοῦ ἐνθυμησιογράφου: «1820 φεβρουαρίου 6. ἔδω σιμαιονομαί τὸν χαλάσμων του μερχούμαί² Ἀλῆπασα καὶ μεταίπετα ἐσίκωσεν ὁ Μωρέας καιφαλή καὶ ἐσιναχτήκαν ἀσκαίρια μαιγάλα καὶ ἐχάλασαν τὴν Νάγωστα καὶ σκλάβοσαν τοσι χηλαδης καὶ ἡμῖς δοκήμασαιμ τόσα βάσανα καὶ κενδηνος ἀπὸ τὰ στρατεματα καὶ τὸ περισότηρων απ τοὺς γεγηδες καὶ ἐπίραν τόσφ βηον ἀπο τὸ μοναστήρη τῆς ἁγίας Παρασκαιβης ἐγωμαινευοντας ὁ πανοσιότατως κηρ Κηπριανὸς ἀπο Κηπρο καὶ ἤχεν ἐκῶνακαινίσι τὸ μοναστηριον ἐκ θεμελίου καὶ ἐπισιν καὶ τὸ ξαναεῦχασιν ἐος φένηται τὴν σίμαιρον καὶ τόσα τραβίξαμαι ὅπου μας ἔδησαν καὶ δαρμούς ἐδοκημασαιμ καὶ τξερεμὲν ἐδοσαιμ καὶ φηλαγαμαι τα ορμανια ἐοσον να περασον τα ασκεργια καὶ ὁ Θεὸς να μας γλετοσι ἐος τὸ ταίλος καὶ νὰ δόσι ὁ Θεὸς νισάφ τὴν Τορκία³ »⁴.

Περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1821 ἐπεβλήθη εἰς τοὺς κατοίκους τῆς Σελίτσης βαρυτάτη φορολογία ἐκ ποσοῦ τεσσαράκοντα χιλιάδων γροσίων. Τὸ ποσὸν ἦτο μέγα, ἀλλὰ δὲν ὑπῆρχε τρόπος ἀποφυγῆς τῆς πληρωμῆς ἢ οἰασδήποτε ἄλλης ἀντιδράσεως, δι' ὃ καὶ ἀπέστειλον μέρος τῶν αἰτηθέντων, ἥτοι πέντε χιλιάδας γρόσια⁴. Τὸ ἐπόμενονον ἔτος ἐπεβλήθη καὶ ἐτέρα ἐκτακτος φορολογία ἐκ τριῶν χιλιάδων πεντακοσίων γροσίων εἰς τὴν κωμόπολιν ὑπὲρ τοῦ

1. Τὸ ἔξοδον τῆς χώρας. Κατάστιχον ἔτους 1823 Ὀκτωβρίου ἕως 1824 Φεβρουαρίου 25. Ἀρχεῖον Ζήση Τσοτσούλα, Ἐράτυρα.

2. Μερχούμας=μακαρίτης.

3. Μ. Καλλινοδέρη, Γραπτὰ Μνημεῖα ἀπὸ τὴ Δυτικὴ Μακεδονία χρόνων τουρκοκρατίας, Πτολεμαῖς 1940, σ. 23.

4. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 2.

μπιζιλχανέ¹ τοῦ Τζομαγιά Καζασή. Τὸ ποσὸν τοῦτο κατεβλήθη μὲν, ἀλλὰ αἱ διαμαρτυρία τῶν κατοίκων ὑπῆρξαν ἔντονοι. Περί τὸ θέρος τοῦ αὐτοῦ ἔτους 1822 ἡ Σελίτσα ὑπέστη μίαν λεηλασίαν μεγάλης ἐκτάσεως ὑπὸ τῶν στρατευμάτων τοῦ Μαζούτη Σρόπολι, ἀξιωματοῦχου Τουρκαλβανοῦ. Οὗτος διήλθεν ἐπιδρομικῶς δι' ὅλων τῶν ἀκμαζουσῶν κωμοπόλεων τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας, ἐπὶ κεφαλῇς δύο χιλιάδων ἀνδρῶν, διὰ νὰ τρομοκρατήσῃ τοὺς πληθυσμούς καὶ μὴ ἐπαναστατήσωσι². Εἰκάζομεν ὅτι, μετὰ τὴν λεηλασίαν τοῦ Σρόπολι, πολλοὶ κάτοικοι, καὶ κυρίως οἱ δυνάμενοι, ἔφυγον πρὸς διάφορα σημεῖα τῆς τουρκικῆς αὐτοκρατορίας καὶ πρὸς τὴν Κεντρικὴν Εὐρώπην. Ταύτην τὴν εἰκασίαν τεκμηριούμεν ἐπὶ τοῦ κατωτέρω γεγονότος. Τὴν ἀνοιξιν τοῦ ἐπομένου ἔτους 1823 τὸ Διβάνι τῆς Ρούμελης ἐξήτησε ἑκτακτον φόρον ὑπὲρ τοῦ μπιζιλχανέ τοῦ Τζουμαγιά Καζασή, ἀλλὰ τὴν φορὰν ταύτην μὲ κάποιαν περίσκεψιν καὶ συγκατάβασιν: *«τὰ βαρὴ τὰ ἔδικα σας κατὰ μέρος, τῶ ὄντι πολλὰ εἶναι διὰ τοῦτο καὶ γνωρίζοντάς τα, σας ἐκατεβάσαμε καὶ περισσότερα ἀπὸ ἡμῶν τὸν ὅπου εἶχατε δώσει τὸν ἀπερασμένον χρόνον δια τὴν ἴδιαν υἰόθεσιν»*³.

Οἱ κάτοικοι ὑπὸ τὴν πίεσιν τῆς ἀφορήτου ταύτης καταστάσεως ἐνήργησαν, ὅπως ἀπαλλαγῇ ἡ πατρίς των τοῦ ἰσχύοντος τρόπου φορολογίας. Ὅλαι αἱ φορολογικαὶ τῶν ὑποχρεώσεις διενεργοῦντο διὰ τῶν ἀρχῶν τῆς Καστοριάς, ἔνθα ἦτο ἡ ἔδρα τοῦ ἐπάρχου (καϊμακάμη). Οἱ Σελίτσιεῖς ἀνέθεσαν τὴν ὑπόθεσιν εἰς ἰσχυρὸν Μωαμεθανόν, ὅστις ἐνήργησε καὶ ἐπέτυχε τὴν πραγματοποιήσιν τῶν ἐπιδιώξεων τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης. Εἰς τὸ ἐξῆς ὅλαι αἱ φορολογικαὶ τῶν ὑποχρεώσεις θὰ διενεργοῦντο δι' ἑτέρου τρόπου: *«Τον χοργιὸ σας τοῦβγαλα ἀπὸν τὴν Καστοναγιά μὲ φηρμανὶ ὕψηλὸν καὶ μὲ πουργιουρτὴ του σερασκέρ; αφέντη μας καὶ ἀπὸν τώρα καὶ δὴ σὺλὰ τὰ δουσιματά σας θέλον γίνοντη μὲ του μαρφητη μου»*⁴, γράφει ὁ ἰσχυρὸς Τοῦρκος, ὅστις ἀνέλαβε νὰ ἐξυπηρετήσῃ τοὺς κατοίκους τῆς Σελίτσης.

Τὴν 27ην Δεκεμβρίου 1823 ἐστάλη μπουγιουρουλδι ἀπὸ τὸ Διβάνι τῆς Ρούμελης, διὰ τοῦ ὁποίου ἐζητεῖτο ἡ καταβολὴ 31.000 γροσιῶν. Τὰ χρήματα ταῦτα ἀγνοοῦμεν ἂν ἦσαν ὑπόλοιπον τοῦ παλαιοῦ χρέους ἢ νέα τις φορολογία ἐκ τοῦ τρόπου ὁμως, δι' οὗ ἀπητεῖτο ἡ εἰσπραξις, συνάγομεν τὸ ἀκόλουθον συμπέρασμα: Τὸ χρηματικὸν τοῦτο ποσὸν ἐζητήθη πολὺ ἐνωρίτερον τοῦ Δεκεμβρίου, οἱ πτωχοὶ ὁμως κάτοικοι δὲν ἦσαν εἰς θέσιν νὰ καταβάλωσι τὸ ποσὸν λόγῳ τῶν προηγηθέντων γεγονότων καὶ ἐξήτησαν προ-

1. Μπιζιλχανές = ταμεῖον.

2. Ν. Φιλίππιδου, Ἡ ἐπανάστασις καὶ καταστροφὴ τῆς Ναούσης, Ἀθήναι 1881, σ. 82 - 83. Ἀ. ν. Λαζάρου, Σιάτιστα. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον» τ. Γ', Ἀθήναι 1910, σ. 147, 148.

3. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 3.

4. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 4.

θεσμίαν. Ἐπειδὴ ὁμως αὕτη ἐξέπνευσεν, ἀπέστειλε τὸ Διβάνι τὸ μπουγιου-ρουλδὶ τὴν 23 Δεκεμβρίου 1823. Διὰ τοῦ ἐγγράφου τούτου γνωρίζει τὸ Διβάνι πρὸς τοὺς ραγιάδες τῆς Σελίτσης, ὅτι ἡ εἰσπραξὶς τοῦ ὀφειλομένου ὑπ' αὐτῶν ποσοῦ ἀνετέθη εἰς ἑννέα μπουλουκ μπασιάδες, πρὸς τοὺς ὁποίους τὸ Διβάνι ὤφειλε τοὺς μισθοὺς των. Εἰς περίπτωσιν δὲ κατὰ τὴν ὁποίαν δὲν θὰ κατέβαλον τὸ χρέος, θὰ ἐπέτρεπον εἰς τοὺς μπουλουκ μπασιάδες νὰ ὀδηγήσωσι τὰ στρατεύματά των ἐντὸς τῆς κώμης διὰ νὰ τὰ εἰσπράξωσι μόνοι των «ὅλα ἕως λιανό»¹. Τὰ χρήματα ἐδόθησαν, ὡς ἀναγράφεται ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἐγγράφου δι' ἐτέρας χειρὸς: *«ποὺ ζήτη το λουπουση δηὰ τα γρόσηα που γρόσιν ὁ γηκονόμος δηὰ γρόσηα 31.000»*.

Τὶ ἀκριβῶς συνέβη δὲν ἠδυνήθημεν νὰ ἐξιχνιάσωμεν, ἐὰν δηλαδὴ ἐγκατεστάθησαν αὐτοὶ οἱ μπουλουκ μπασιάδες εἰς τὴν Σελίτσαν ἢ ἕτεροι δι' ἄλλον λόγον, γεγονὸς εἶναι ὅτι τὴν ἐποχὴν ταύτην ἐγένετο ὁ «χαλασμός» περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ ἔτους 1824. Ὁ ἀριθμὸς τῶν στρατευμάτων δὲν εἶναι γνωστός, ἡ συμπεριφορὰ ὁμως αὐτῶν εἶναι γνωστὴ ἀπὸ ἄλλας παρομοίας περιγραφάς. Ἡ διέλευσις τῶν Γκέκηδων διατηρεῖται ἀκόμη ὡς θλιβερά ἀνάμνησις ἐν Δυτικῇ Μακεδονίᾳ καὶ ἀφηγοῦνται γεγονότα ἀπιθάνως φρικτά, τὰ ὅποια διέσωσεν ἡ παράδοσις, διὰ τοὺς κινουμένους τούτους ἐγκληματίας. Οὗτοι τὴν φορὰν ταύτην ἦλθον διὰ νὰ παραμείνουν, νὰ καταληστέουσιν, νὰ τρομοκρατήσουν, διὰ νὰ συνεισθοῦν οἱ κάτοικοι. Οἱ Σελιτισεῖς, μὴ δυνάμενοι νὰ ἀνεχθοῦν τὴν ἀνυπόφορον ταύτην κατάστασιν καὶ φειδόμενοι τῆς ἀξιοπρεπείας των, ἔφυγον πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις. Ὁ ἀριθμὸς τῶν ἐγκαταλειψάντων τὴν κώμην δὲν εἶναι ἀκριβής, ἀλλὰ φαίνεται ὅτι παρέμεινον οἱ γέροντες καὶ οἱ μὴ δυνάμενοι νὰ μετακινηθῶσι. Ἀπὸ ἓν ἄλλο στοιχεῖον, τὸ ὁποῖον ἠρεύνησα, ἐχύθη ὀλίγον φῶς διὰ νὰ φανῇ τὸ μέγεθος τῆς συμφορᾶς. Εἰς τὸ βιβλίον τῶν λογαριασμῶν τοῦ ἱεροῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Νικάνορος δὲν ἀναγράφεται οὐδεμία εἰσπραξὶς κατὰ τὰ ἔτη 1824 καὶ 1825, ὡς προελθοῦσα ἐκ τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης. Κατὰ τὸν «χαλασμόν» τοῦτον ἀνεχώρησαν διὰ παντὸς καὶ οὐδέποτε ἀνέυρομεν πλέον ἵχνη των, μερικαὶ οἰκογένειαι, αἱ ὁποῖαι διεδραμάτιζον κάποιον ρόλον εἰς τὴν κοινωνίαν τῆς Σελίτσης. Τὸ ὄνομα τῆς ἀρχοντικῆς οἰκογενείας Μέκα, ἥτις κατέλιπε πολλὰ τεκμήρια κοινωνικῆς εὐποιΐας καὶ τὰ ὁποῖα σώζονται μέχρι σήμερον, δὲν ἠκούσθη πλέον ἐπίσης αἱ οἰκογένειαι Σκάντζιου, Τσίπα, Παπανεράντζη, Προβίδα, Κοτρότσιου, Μπουνόβα κ.ἄ.π. ἐξηφανίσθησαν. Οἱ περισσότεροι τῶν κατοίκων, ἰδίως οἱ τεχνῖται, οἱ ἐμπορευόμενοι καὶ οἱ ἀποτελοῦντες ἐν γένει τὴν ἀστικὴν τάξιν, ἔφυγον οἰκογενειακῶς πολὺ μακριὰ ἐκτὸς τῆς Ὁθωμανικῆς αὐτοκρατορίας. Ἡ Κεντρικὴ Εὐρώπη καὶ ἡ Βλαχία προσεῖλκυσε πολλοὺς, ἀλλὰ καὶ ἐντὸς τῆς Ὁθωμανικῆς ἐπικρατείας, ὡς ἡ Κωνσταν-

1. Φωτοποῦλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσης, σ. 65.

τινούπολις, ἡ Προύσα, τὸ Μπαλήκ - Ἰσάρ, Παζάρ - Κιοϊ καὶ ἄλλα κέντρα. Ταῦτα διεπιστώσαμεν ἐξ ἰδιωτικῶν ἐπιστολῶν, ἐξ ἐμβασμάτων πρὸς τοὺς ναοὺς καὶ τὰ σχολεῖα καὶ ἐξ ἄλλων μαρτυριῶν. Ἐκεῖ, ἐνθα μετέβαινον, ἐγκαθίσταντο ὑποστηριζόμενοι ὑπὸ τῶν συμπατριωτῶν τῶν καὶ μετήρχοντο διάφορα ἐπαγγέλματα, τὸ τοῦ κτίστου, τοῦ μεταπράτου, τοῦ κηπουροῦ, τοῦ βυρσοδέψου, τοῦ χρυσοχοῦ, τοῦ ἐμπόρου, τοῦ τραπεζίτου καὶ ἄλλα. Ἀρκετοὶ ἐκ τῶν κατοίκων εὗρον προσωρινὸν ἄσυλον εἰς τὰ γύρω χωριά καὶ εἰς ἄλλα κέντρα. Οὗτοι ἐπέστρεψαν σὺν τῷ χρόνῳ.

Οἱ ἐναπομείναντες κάτοικοι, δι' ἀναφορᾶς τῶν πρὸς τὸν Ρούμελη Βαλεσιῇ διεμαρτυρήθησαν διεκτραγωδήσαντες τὴν κατάστασίν τῶν ἐκ τῶν αὐθαιρεσιῶν καὶ βιαιοπραγιῶν τῶν μπουλοῦκ μπασιάδων. Ἡ τουρκικὴ διοίκησις, δικαιολογοῦσα ἐαυτὴν διὰ τὴν συμπεριφορὰν τῆς ταύτης, δέχεται τὴν καταστροφὴν ὡς ἀποτέλεσμα τῶν ἐνεργειῶν τῶν Σελιτσιῶν, διότι οὗτοι ἐνήργησαν ὥστε νὰ ἀπαλλάξωσι τὰ κτήματά τῶν ἀπὸ τὸ κτηματολόγιον τοῦ Στέμματος: «Ὡς τὸσον ὁ χαλασμός σας ἔγινε ἀπὸ τὰ κεφάλια σας, μόνοι σας θελήσατε καὶ ἐκάματε τὴν δουλειάν σας τέτοιαν, ἐπειδὴ ἔσεῖς πολλὰ καλὰ ἰξεύρετε ὅτι τὸ χωρίον σας εἶναι Ἰμιλιάκι καὶ νὰ βγῇ ἀπὸ τὸ βασιλικὸ μαχτοῦ εἶναι ἀδύνατον»¹. Ἐὰν ὁ ἰσχυρισμός οὗτος εἶναι ἀληθής, τότε καὶ ὁ λόγος τῆς καταστροφῆς γίνεται γνωστός. Οἱ κάτοικοι τῆς Σελίτισης ἐνδέχεται νὰ ἐνήργησαν διὰ τὴν ἐπανάκτησιν τῶν παλαιῶν τῶν δικαιωμάτων καὶ προνομίων καὶ ἠθέλησαν νὰ μετατρέψωσι τὴν κώμην τῶν εἰς κεφαλοχώρι, ὅπως ἦτο πρὸ τῆς καταλήψεώς της ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ. Τὸ αἷτημά τῶν εἶχε βάσιν ἠθικὴν καὶ ἦτο λογικόν, διότι ὁ Ἀλῆ πασᾶς δὲν ἠγόρασε τὴν Σέλιτσαν, ἀλλὰ τὴν διήρπασε καὶ τὴν μετέτρεψε εἰς τσιφλίκι του. Ἡ σουλτανικὴ κυβέρνησις, ἅμα τῇ ἀπελευθερώσει τῶν ἐδαφῶν ἐκ τῆς κυριαρχίας τοῦ Ἀλῆ, κατεχώρησε τὴν Σέλιτσαν εἰς τὸ αὐτοκρατορικόν κτηματολόγιον. Εἰς παρομοίᾳς μὲ τοὺς Σελιτσιεῖς ἐνεργείας προέβησαν βραδύτερον τὰ ἐννέα χωρία Ζουπάνια καὶ ἐπέτυχον νὰ ἐκδοθῇ φερμάνι, διὰ τοῦ ὁποίου ἐπανάρχοντο τὰ κτήματά τῶν εἰς τὸ παλαιὸν καθεστῶς² τοῦ κεφαλοχωρίου. Τὴν δικαίαν ταύτην αἴτησιν τῶν Σελιτσιῶν, ὅχι μόνον ἀπέρριψαν αἱ ἀρχαί, ἀλλὰ καὶ προέβησαν καὶ εἰς τὴν παραδειγματικὴν τιμωρίαν αὐτῶν. Ὁ ὑπογράφων τὸ ὡς ἄνω ἔγγραφον Ρουστὲμ μπέης ἐκ Μπιτωλίων προτρέπει τοὺς κατοίκους, ὅπως ἀποστείλωσι ἀντιπροσωπεῖαν διὰ νὰ ἐγγυηθῇ τὴν περαιτέρω εἰσπραξίν τοῦ «βασιλικοῦ μαχτοῦ». «Οἱ ἐμ-

1. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτισης, σ. 62.

2. Μ. Καλλινδέρη, Σημειώματα ἱστορικὰ ἐκ Δυτικῆς Μακεδονίας, Πτολεμαῖς 1939, σ. 53. Ἀπ. Βακαλοπούλου, Οἱ Δυτικομακεδόνες ἀπόδημοι ἐπὶ τουρκοκρατίας, Θεσσαλονίκη 1958, σ. 27.

φρονες» πολῖται μετέβησαν εἰς τὸ Μοναστήρι (Μπιτώλια), ἐνεφανίσθησαν ἐνώπιον τῶν ἀρχῶν, ἔδωσαν ἐγγύησιν καὶ ὑπεσχέθησαν νὰ «συνάξουν τὸ βασιλικὸ μαχτοῦ», ἐφ' ὅσον θὰ ἐπέστρεφον οἱ κάτοικοι. Ὁ Ρουστέμ μπέης, συνεπὴς πρὸς τὰς ὑποσχέσεις του, ἀνεκάλεσε τοὺς ἐγκατασταθέντας Τουρκαλβανούς καὶ διέταξε τοὺς γειτονικοὺς μπέηδες, ὅπως παύσωσι νὰ ἐνοχλῶσι τοὺς νομοταγεῖς ραγιάδες τῆς Σελίτσας καὶ νὰ ἐπιστρέψωσι εἰς αὐτοὺς τὰς διαρπαγείσας γαῖας τῶν. Ἀπέστειλε δὲ ἐγκύκλιον διαταγὴν πρὸς ἀπάσας τὰς ἀρχὰς τῶν καζάδων¹ τῶν ἀνηκόντων εἰς τὰ σανδζάκια², δι' ἧς διετάσσοντο οἱ κάτοικοι τῆς Σελίτσας, ὅπως ἐπιστρέψωσι εἰς τὴν πατρίδα τῶν, αἱ δὲ τοπικαὶ ἀρχαὶ διετάσσοντο, ὅπως ἐνεργήσωσι διὰ τὴν ἐπιστροφὴν τούτων. Ὁ ἐπὶ κεφαλῇ τῆς ἀστυνομικῆς δυνάμεως τῆς Σελίτσας ἔλαβεν αὐστηρὰν διαταγὴν, ὅπως ἐνεργήσῃ διὰ τὸν ἐπαναπατρισμὸν τῶν φυγάδων. Ὁ ζαμπίτης³, ὀνόματι Αἰλο ἀγᾶς, δὲν ἠδυνήθη νὰ εὕρῃ Σελιτσιεῖς εἰς τὰ γύρω χωρία, διὰ νὰ μὴν ἐκτεθῇ δὲ εἰς τὰς προῖσταμένας του ἀρχὰς μετέβη εἰς τὸ ὁμορον χωρίον Κοντσικὸν (Γαλατινὴ) καὶ διὰ τῆς βίας μετέφερεν οἰκογενεῖας ἐκ τοῦ Κοντσικοῦ καὶ τὰς ἐγκατέστησεν εἰς τὴν Σελίτσαν. Ἡ αὐθαίρεσις αὕτη τοῦ ζαμπίτη ἐγένετο γνωστὴ εἰς τὰς τοπικὰς ἀρχὰς τὰς ἐδρευούσας ἐν Λειψίστῃ (Νεάπολις). Αἱ ἀρχαὶ ἀπέστειλον πρὸς αὐτὸν ἐγγραφον εἰς τόνον αὐστηρὸν καὶ ἀπειλητικὸν καὶ συνιστοῦν τὸν ζαμπίτην, ὅπως συγκεντρώνῃ «τοὺς καθαυτὸ σελιτζιότες. . . ἰδὲ ἀπὸ τὰ ἄλλα χωρία καθὼς καὶ τοὺς κοντζιότες τράβα χέρυ»⁴. Αἱ τουρκικαὶ ἀρχαὶ ἦσαν δυσηρεστημένοι διὰ τὴν μετακίνησιν ταύτην τοῦ πληθυσμοῦ καὶ ἐβλεπον οὐχὶ εὐχαρίστως τὴν ἐρήμωσιν τῆς ἀνθηρᾶς κωμοπόλεως. Ἄλλως τε τοῦτο ἀντέκειτο καὶ εἰς τὴν εὐρύτεραν πολιτικὴν τῆς τουρκικῆς κυβερνήσεως⁵. Ἡ ἐρήμωσις τῆς κωμοπόλεως ἐγένετο αἰσθητὴ ὑπὸ τῶν Τούρκων κατὰ τὴν περίοδον τῆς συγκομιδῆς τοῦ 1825, ἥτις ἦτο πενιχροτάτη καὶ αἱ εἰσπράξεις τῆς κυβερνήσεως μηδαμιναί. Διὰ τὸν λόγον αὐτὸν τὴν 18ην Σεπτεμβρίου 1825 ἐξαπελύθη ἐγκύκλιος διαταγὴ ὑπὸ τοῦ Διβανίου τῆς Ρούμελης πρὸς ἀπάσας τὰς τοπικὰς ἀρχὰς τοῦ Ρούμελη Βαλεσὴ καὶ ἐξητεῖτο ἡ συγκέντρωσις καὶ πάλιν τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσας· «τώρα διεσκορπιζόμενοι ἔνθεν κακεῖθεν ἄλλο δὲν κατορθώνουν, παρὰ ζημίαν τοῦ ἑαυτοῦ τους καὶ κοντὰ εἰς αὐτὸ μένουν καὶ τὰ βασιλικά ματλουπάτια. . . ἀπλήρωτα»⁶.

1. Καζᾶς = διαμέρισμα ἐπαρχίας.

2. Σανδζάκι = νομός.

3. Ζαμπίτης = ἀστυνομικὸς σταθμάρχης.

4. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας, σ. 63-64.

5. Βλ. Ἀ. Π. Βακαλοπούλου, Ἱστορία τοῦ Νέου Ἑλληνισμοῦ, τ. Β', Θεσσαλονίκη 1964, σ. 20.

6. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας, σ. 63.

Αἱ καταβληθεῖσαι προσπάθειαι δὲν ἐκαρποφόρησαν, διότι οἱ κάτοικοι εἶχον φύγει πολὺ μακριά. Οἱ κρυπτόμενοι εἰς τὰ περίξ χωρία ἐπέστρεψαν σύν τῷ χρόνῳ, ἅμα τῇ ἀποκαταστάσει τῆς τάξεως, ἀλλὰ ἡ ἄλλοτε πλουσία κωμόπολις ἐπένετο κυριολεκτικῶς. Τὸ ἔτος 1829 τὸ κοινὸν τοῦ χωρίου εὐρέθη εἰς τὴν ἀνάγκην μιᾶς δαπάνης διὰ κοινωφελὲς ἔργον προφανῶς. Ἡ δαπάνη ἦτο σχετικῶς μικρά, ἀλλὰ ἡ κοινότης δὲν εἶχε τὴν δύναμιν ν' ἀνταποκριθῇ εἰς αὐτὴν καὶ δι' αὐτὸ ἠναγκάσθη νὰ συνάψῃ δάνειον. Πράγματι ἐδανείσθη παρὰ μουσουλμάνου τὸ ποσὸν τῶν 420 γροσίων. Τὸ ὁμολογον συνετάχθη ὑπὸ ἀνθρώπου ὀλίγων γραμματικῶν γνώσεων, γέμει ἀνορθογραφικῶν καὶ οἱ ὑπογράφοντες ἦσαν γεωργοὶ καὶ κτηνοτρόφοι. Μεταξὺ τῶν ὑπογραφόντων μόνον εἷς, ὁ Δημήτριος Στρέμπας, προήρχετο ἀπὸ οἰκογένειαν μὴ ἀσχολουμένην μὲ τὴν γεωργίαν καὶ κτηνοτροφίαν. Τὸ γεγονὸς τοῦτο ἀποδεικνύει τὴν ἐξαφάνισιν τῆς ἀστικῆς τάξεως καὶ τὴν φοβερὰν ἔλλειψιν πεπαιδευμένων σχετικῶς ἀνδρῶν¹. Ἀπὸ τὸ ὁμολογον τοῦτο δυνάμεθα νὰ διαπιστώσωμεν τὴν πενίαν τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης. Εἰς τὸ ὅπισθεν μέρος ἀναγράφονται αἱ ἡμερομηνίαι ἀποδόσεως τοῦ χρέους. Ἐγένετο λοιπὸν ἡ πληρωμὴ τοῦ χρέους εἰς δόσεις καὶ ἡ ἀπόσβεσις συνετελέσθη εἰς τὰς 13 Ἰανουαρίου 1835. Τὰ 420 γρόσια ἐπληρώθησαν εἰς διάστημα ἐπτά ἐτῶν.

Ἀπὸ τὴν ἡμέραν τοῦ φρικτοῦ «χαλασμοῦ» παρήλθον ἕξ ἔτη καὶ ἡ κωμόπολις δὲν ἐπανεύρισκε τὸν παλαιὸν τῆς ρυθμόν. Οἱ φυγάδες τρομοκρατημένοι δὲν ἐπέστρεφον εἰς τὰς ἐστίας τῶν, οἱ ξενιτευμένοι δὲν ἐτόλμων νὰ ἐπισκεφθῶσι τὴν πατρίδα τῶν καὶ τὰ ἐρεῖπια καὶ ἡ ἐρήμωσις ἐβασίλευον. Τὸ 1827 ἐγένοντο δύο ἐπιδρομαὶ τουρκαλβανικαὶ ὑπὸ τὸν Τιαφὴλ Μπούζη καὶ Ἀσλὰν μπέη² ἐναντίον τῆς Σιατίστης. Αὗται ἀπεκρούσθησαν ὑπὸ τῶν ὀπλισμένων Σιατιστέων, ἀλλὰ ἡ μῆνις τῶν ἐξέσπασεν εἰς τὰ γύρω χωρία. Ἀσφαλῶς δὲν θὰ ἔκαμον ἐξαίρεσιν εἰς τὴν Σελίτσαν. Κατὰ τὴν ἐποχὴν τῆς συγκομιδῆς τοῦ 1830 ἀνέφερον οἱ Τοῦρκοι φοροεισπράκτορες τὰς ἀναιμικὰς τῶν εἰσπράξεις ἐκ τῆς Σελίτσης. Τὴν 11ην Σεπτεμβρίου 1830 ἐξαπελύθη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ Μοναστηρίου καὶ ἑτέρα ἐγκύκλιος διαταγὴ πρὸς τοὺς φυγάδας καὶ τὰς τοπικὰς ἀρχάς. Εἰς μὲν τοὺς φυγάδας ὑπέσχετο, ὁ ἐκδὸς Ροῦμελὴ Βασιλῆς, ἐξασφάλισιν ἡσυχίας καὶ εἰρηνικῆς διαβιώσεως· «νὰ σηκωθῆτε νὰ πηγαίνετε εἰς τὸ χωριὸ σας νὰ κατοικήσητε καὶ νὰ ζήσητε ἥσιχα τώρα ὅπου ἔπαυσαν τὰ ζουλούμια, τὰ κονάκια. . . . καὶ ἕνας δὲν ἔχει νὰ σᾶς ψηράξῃ εἰς τὸ παραμικρόν», εἰς δὲ τὰς τοπικὰς ἀρχάς ἐδίδε διαταγὴν ὅπως ἐνεργήσωσι διὰ τὸν ἐπαναπατρισμόν τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης· «ὄθεν βρίσκονται ραγιάδες σελιτζιότες αὐτοῦ εἰς τὰ μέρη σας νὰ τοὺς στεί-

1. Βλ. Παράρτημα, ἔγγρ. ὑπ' ἀριθμ. 7.

2. Α α ζ α ρ ο υ, Σιάτιστα. «Μακεδονικὸν Ἡμερολόγιον», τ. Γ', σ. 146.

λετε εἰς τὸ βατάνι τους, χωρὶς νὰ κάμετε διαφορετικά»¹. Οἱ κάτοικοι καὶ πάλιν δὲν ἐπέστρεψαν. Ὁ ἐπαναπατρισμός ἤρχισε μὲ πολὺ βραδὺν ρυθμὸν μετὰ τὸ 1835.

Ἡ χρονικὴ περίοδος ἀπὸ τοῦ 1820 μέχρι τοῦ 1830 ὑπῆρξε δραματικὴ. Ἡ ἀνταρσία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ κατὰ τῆς Ὑψηλῆς Πύλης καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Ἐπανάστασις ἡ ἐκραγεῖσα εἰς τὴν Χαλκιδικὴν, τὸν Ὀλυμπον καὶ τὴν Νάουσσαν συνετέλεσαν εἰς τὴν ἀναρχίαν καὶ τὰς ἀνωμαλίας εἰς τὰ μέρη ταῦτα τῆς Δυτικῆς Μακεδονίας. Αἱ ἐπιπτώσεις εἰς τὴν οἰκονομικὴν καὶ τὴν κοινωνικὴν ζωὴν ἦσαν δυσμενέσταται εἰς τὴν περιοχὴν καὶ τὴν κοινότητα. Τὰ διερχόμενα τουρκικὰ στρατεύματα, συγκεείμενα ἐξ ἐθελοντῶν ἢ μισθοφόρων Τουρκαλβανῶν, διήρπαζον καὶ ἐλεηλάτουν τοὺς χριστιανικοὺς πληθυσμούς². Πολλὰ τῶν σωμάτων τούτων περιήρχοντο τὴν ὑπαιθρον πρὸς ἐκφοβισμόν τῶν ἐλληνικῶν κυρίως πληθυσμῶν καὶ μετήρχοντο πάντα τὰ μέσα τῆς ἀρπαγῆς καὶ τῆς λεηλασίας.

Ἡ Σελίτσα, ἡ ὁποία ἤκμαζε πρὸ τοῦ 1774, διὰ τῆς καλλιέργειας τῆς πλουσίας τῆς γῆς, τῆς ἀνεπτυγμένης βιοτεχνίας καὶ τοῦ ἐμπορίου, κατεστράφη ὑπὸ τῶν ἀτάκτων τουρκαλβανικῶν συμμοριῶν. Ἡ οἰκονομικὴ τῆς αὕτη ἀνῴθησις συνετέλεσε καὶ εἰς τὴν πνευματικὴν, δι' ὃ καὶ διετήρει σχολεῖα σπουδαῖα. Εἶχε μάλιστα καὶ Ἑλληνικὸν Σχολεῖον, εἰς τὸ ὁποῖον ἐδίδαξεν ὁ σοφὸς Μιχαὴλ Παπαγεωργίου, ὁ μαθητὴς τοῦ Εὐγενίου Βουλγάρεως³. Ὁ χαλασμός τοῦ 1774 ἐπέφερεν οἰκονομικὸν μαρασμόν, ἡ δὲ ἐπακολουθήσασα τυραννία τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐπέτεινε τὴν παρακμὴν. Παρ' ὅλα ταῦτα ἡ ἐκπαιδευτικὴ παράδοσις διετηρήθη καὶ ἡ Ἑλληνικὴ Σχολὴ δὲν ἐκλείσσε τὰς πύλας τῆς. Κατὰ τὴν περίοδον μάλιστα τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος ἐδίδαξεν ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ὁ διαπρεπὴς διδάσκαλος τοῦ γένους Ἀργύριος Παπαρίζος⁴. Ἀμα τῇ πτώσει τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐπηκολούθησαν τὰ γεγονότα, ἅτινα περιεγράψαμεν καὶ ἡ κοινότης ὑπέστη τὸν δεῦτερον «χαλασμόν». Οὗτος εἶχε συνεπείας ὀδυνηράς, διότι ἔφυγε τὸ πλεῖστον τῶν κατοίκων καὶ

1. Φωτοπούλου, Ἱστορία τῆς Σελίτσας, σ. 64.

2. Ἀ. π. Βακαλοπούλου, Ἀπὸ τὴν ἱστορίαν ἐνὸς Μακεδονικοῦ χωριοῦ, τοῦ Λιμποχόβου, στίς ἀρχὰς τοῦ 19 αἰ. «Ὁ Φάρος τῆς Βορείου Ἑλλάδος» 2 (1940) 114: «Τὸ 1821 ἀνοιξὶς ἐξερράγη ἡ Ἑλληνικὴ ἐπανάστασις καὶ διήρκεσεν μέχρι τοῦ 1821 8: ὁκτὼ ἔτη κατὰ σειρὰν. Οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου ἔφευγαν εἰς τὰ δάση, εἰς τὰ σπήλαια. Ἐκεῖ ἦσαν ἡ κατοικία τῶν. Ἀπερνοῦσαν στρατεύματα Ἀλβανικά καὶ δὲν εἶχον πειθαρχία. Ἦταν ὀλοὺ ἐθελονταὶ (τουρκιστὶ μπασιποζούκ) καὶ ἔκαναν μεγάλας καταχρήσεις, ἐκλεβαν ἐφόδον, αἰχμαλωτίζαν, ἐπρόσβαλλαν καὶ πολλὰ ἄλλα. Πολλοὶ κάτοικοι ἀπέθνησκον εἰς τὰ δάση καὶ τὰς νύκτας τοὺς ἔφερναν καὶ τοὺς ἔθαπταν εἰς τὴν ἐκκλησίαν».

3. Ἀ. θ. Γιόμπλακη, Ἡ Ἱερὰ Μονὴ Ἀγίου Ἀθανασίου Ἐρατύρας, Θεσσαλονίκη 1962, σ. 13.

4. Βλ. Παράρτημα, ἔγгр. ὑπ' ἀριθμ. 6.

παρέμεινον ὀλίγοι, ὅσοι δὲν ἠδύναντο νὰ ἐγκαταλείψωσι τὴν Σέλιτσαν. Μέχρι τοῦ 1835 παρατηρεῖται ἐρήμωσις καὶ παρακμή. Μετὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἐπανῆλθον πολλοὶ κάτοικοι. Τὸ 1844 ἡ Σέλιτσα ἐπανεκτίσθη τὴν παλαιάν της κοινωνικὴν καὶ οἰκονομικὴν θέσιν καὶ τὸ 1846 ἐξηγόρασε τὰ κτήματα ἀπὸ τὴν ὀθωμανικὴν κυβέρνησιν καὶ ἔπαυσε νὰ εἶναι ἱμλιάκι. Ἐπηκολούθησε περίοδος εὐημερίας, ἐγένετο ὁ Μακεδονικὸς Ἀγὼν, ἀπληθευρώθη ἐκ τοῦ τουρκικοῦ ζυγοῦ, ἀλλὰ ἡ ἀνάμνησις τοῦ φοβεροῦ «χαλασμοῦ» ἐπιζῇ ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεάν.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

Δημοσιεύομεν ἀκολούθως ἅπαντα τὰ ἀνέκδοτα ἔγγραφα τὰ ἔχοντα σχέσιν μὲ τὴν ἀνὰ χεῖρας μελέτην. Προσεπάθησαμεν νὰ διατηρήσωμεν τὴν στίξιν καὶ τὴν ὀρθογραφίαν τῶν κειμένων.

1.

Ἐνθύμησις τοῦ πρώτου «χαλασμοῦ»

(Ἀρχεῖον Ἀθανασίου Γιομπλάκη)

αφοδ Απριλίου ἡ ἡμέρα δευτέρα γράφο διὰ θύμησι οπου εγινε ὁ χαλασμός ἅπὸ τοὺς ζορπαδες τὸν μισαρὸν τὰ ὄνοματα τιοντος ησονφ ο νιβιτζας ὁ τζατζης καὶ Οσμὰν μπекηκζής κὲ ὁ καραμαχμούτης καὶ χοτοκηούλης κε μπекηλουλης καὶ οἱ ἐπίληποι μπαλονμπασιαδες τὰ ὄνοματα πιδς τα ἡξεύρη — ἦρθαν χιλιαδες διο κε μιση κὲ ἐμπίκαν κε ἐσκότοσαν κε ὅλο το βηδς το ἐμασαν κὲ ἐκαφαν ὁσπήτια κὲ ἀργαστήρια 104 καὶ ἐκαφαν ἀνθρωπους κε ἀπέθανον κὲ ἐπίραν βιδς πολὴν φορτία ἀμετρητα καὶ ἐκάθισαν μέσα ἡμερες 10 κὲ βγένοντας ἐπιραν ὡς σκλαβους τὸν κυρ ἀναγνώστην ἀλεξιουν κοτζιαμπάσιν καὶ ἐπίλιπους 10 καὶ ἐκαφαν τὴν ἐκλισήαν τῆς ἀγίας Παρασκεβῆς κε τὸν ἀγίον Αποστόλον τὴν ἐκλισιαν κε εγινε θρίνος κε οδηγμὸς κε γραφο δια τίμηση.

Καλλινικος.

2.

(Ἀρχεῖον Ἱ. Ν. Ἀγίου Γεωργίου Ἐρατύρας)

Ἐπὶ χάρτου πολυτελοῦς, διαστάσεων 0,38 X 0,24, εἰς καλὴν κατάστασιν.

Ἀπὸ τὸν ἐνδοξότατον Μουσταφᾶ μπекη καποντζίμπεη καὶ κεχαγιά μπέη τοῦ ὑψηλοτάτου Βεζιρ Αχμέτ Πασᾶ ἐφένδη μον.

Τουρκικὴ εἰσιγραφή

Ὑπογραφή

(Τ. Σ)

Πρὸς ἐσᾶς ραγιάδες Σέλιτζας σᾶς φανερώνομεν, ὅτι ἐλάβαμε ἀπὸ τοὺς

1. Ἀκολουθεῖ λέξις δυσανάγνωστος.

ἀπεσταλμένους σας γρόσια πέντε χιλιάδες 5.000. μένονν ἀκόμη νὰ στείλῃτε Γρ. τριανταπέντι χιλιάδες τα οποια μίαν ὥραν πρωιτερα νὰ τὰ συναξετε καὶ νὰ ἔλθουν ἐδῶ μὲ τὰ χέρια μας μὲ το μαριβέη(;) τοῦ ἀγαπητοῦ μας Οσμὰν ἀγᾶ μπουμπασίρη¹ σας, εἰς τὸν ὅποιον νὰ δώσητε διὰ χιςμέτι² τον τρεῖς χιλιάδες γρόσια μόνον καὶ ὄχι ἄλλα. Οὕτω νὰ καμετε καὶ ὄχι ἄλλως ἐξ ἀποφάσεώς σας.

1821 δεκεμβρίου 7

Ὑπογραφή

3.

(Ἀρχεῖον Ἰ. Ν. Ἀγίου Γεωργίου Ἐρατύρας)

Τὸ κατωτέρω ἔγγραφον εἶναι γεγραμμένον ἐπὶ χάρτου πολυτελοῦς, διαστάσεων 0,32 × 0,23 μ. Εἰς τὸ ἄνω μέρος δεξιὰ φέρει σφραγίδα τουρκικὴν, εἰς τὸ μέσον τουρκικὴν ἐπιγραφὴν καὶ κάτω δύο σειρὰς δυσαναγνώστων γραμμάτων. Πιθανὸν νὰ εἶναι οἱ τίτλοι τοῦ γράφοντος.

Πρὸς εσᾶς Κοτζιαμπάσηδες καὶ λοιποὶ ραγιαδες τῆς Σελίτσας, διὰ του παρόντος ἡμετερον Ὑψηλοῦ Μπουγιορουλδιοῦ³, σᾶς φανερόνῳμεν ἐπειδὴς καὶ ὁ μπιζιλχανές τοῦ Τζομαγιά Καζασή⁴ ἔχει χρεῖαν διὰ τὸ δυσβάστακτον καὶ ἀνικονόμητον τοῦ Ἰνταρέ⁵ του διὰ τούτω εἶναι χρεῖα νὰ βοηθήσητε καὶ σεις ἀναλογως τῆς καταστάσεως σας γρόσια 1.500, τα ὅποια μπιρ ταμάμ⁵ νὰ τὰ ἐγγχειρισετε εἰς τὸν ἐπιφεροντα. Τὰ βαρη τα ἐδικα σας κατὰ μέρος, το ὄντι πολλὰ εἶναι διὰ τούτο καὶ γνωρίζοντάς τα, σας ἐκατεβάσαμε καὶ περισσοτερα ἀπὸ ἴμιση τὸν ὅπου εἴχατε δώσει τὸν ἀπερασμένον χρόνον δια τὴν ἴδιαν υπόθεσι. Λοιπὸν προθυμοποιθῆτε νὰ ἀποδοσετε τὴν ἀνωτέρω ποσοτητα χωρὶς καμὴν ἀντιλογίαν καὶ προφαση. Οὕτω ὡς προστάζομεν ἀκολουθήσατε καὶ μὴ ἄλλως ἐξ ἀποφάσεως.

Ἐξεδόθη τὸ ἡμέτερον ὑψηλὸν Βογιορδι ἀπὸ τῶ Ντιβὰν τῆς Ρούμελης Ντερβενταντ Ναζιρῆ καὶ Σερασκέρη ἐν ἔτη τῶ χιλιιστῶ ὀκτακοσιοστῶ εἰκοστῶ τρίτῳ ἐν μηνὶ Μαρτίου δευτέρα.

4.

(Ἀρχεῖον Ἀθανασίου Γιομπλάκη)

Ἐπιστολὴ ἐφ' ἀπλοῦ χάρτου, διαστάσεων 0,20 × 0,22 μ. Ἀνω καὶ εἰς τὸ μέσον ἀκριβῶς ἐπιγραφὴ τουρκιστὶ καὶ σφραγίς.

Ἀγαπημένοι μου κοτζιαμπάσηδες καὶ παπάδες καὶ ραγιαδες τῆς Σέ-

1. Μπουμπασίρης = κλητῆρ.

2. Χιςμέτι = μισθός.

3. Μπουγιορουλδιοῦ (Βογιορδι) = ἔγγραφον.

4. Ἰνταρές = προϋπολογισμός καὶ ἰσοζύγιον προϋπολογισμοῦ.

5. Μπιρ ταμάμ = ἀκριβῶς.

λιτῆς σας φανερωνον πὼς του χοργιό σας τούβγαλα ἀπὸν την Καστουργιά
 μὲ ψηλαμνι ὑψηλὸν καὶ μὲ πουγιοιουτή του σερασκέρ αφέντη μας καὶ ἀπὸν
 τωρὰ καὶ δὴ οὐλὰ τα δουσιμάτ᾽ σας θέλον γίνοντη μὲ του μαρηψητη μού
 καὶ εχόν νὰ σὰς κανου Βηκαγιὲ καὶ σηγιανετή(;) μὲ νοφυούζη τοῦ βασιλείου
 μας μονάχα νὰ κητάζετε νὰ μον κανητι ενα κονάκοι καλο διὰ μένα καὶ δια
 τοὺς...¹ ουδὴ σιμηρα. θελω ερθον αὐτοῦ εἰς του χουργιο να το κοιτάξον τὰ
 χαλὴ του μένω καθὼς σὰς γραφον νακολουθησητε χωρὶς αλου.

1823 μαρτίου 18

5.

(Ἀρχεῖον Ζήση Ν. Τσοτσούλα)

Ἀναφορὰ τῶν κατοίκων τῆς Σελίτσης πρὸς τὰς ἀρχάς.

Εἶναι γεγραμμένη εἰς διπλοῦν φύλλον σχήματος κόλλας ἀναφορὰς. Ἐπὶ τῆς κορυφῆς
 φέρει λέξιν δυσανάγνωστον. Εἰς τὸ περιθώριον δεξιὰ φέρει σφραγίδα. Διὰ δευτέρας
 γραφῆς ἄνωθεν τῆς σφραγίδος φέρει τέσσαρας λέξεις δυσαναγνώστους.

Ἐνδοξότατε καὶ πολυχρονημένε. . . .² τὴν ἐνδοξότητά σου δουλικῶς
 προσκυνούμεν καὶ τὸ χέρι σου φιλοῦμεν τὸν Θεὸν παρακαλοῦμεν διὰ τὰ χαηρὲ
 μουρατά(;) σου ἀμὴν. μὲ τὸ δουλικόν μας σὲ φανερώνωμεν ὅτι ἐδὼ ἐμάθαμεν
 ὅτι ἦλθαν αὐτοῦ μερικοὶ χωριανοὶ καὶ ἔκαμαν συνιὲτ³ ἀπὸ τὸν ζαμπίτη μας
 καὶ ἀπὸ πέντε ἔξη χωριανοὶ καὶ ἀκούσαμεν ὅτι ἔδωσες ἡλάμι⁴ εἰς αὐτὸ δὲν
 εἴμεστε ραζίδες⁵ ὅλον τὸ χωριὸν καὶ χωρὶς αρτζοάλι⁶ χωριανικὸν πὼς
 δίδης ἡλάμι καὶ ἂν ἔδωσες παρακαλοῦμε νὰ μᾶς φανερώσης ποῖος εἶναι ὁ
 ταβατζῆς μας νὰ ξεγηθοῦμη μὲ αὐτὸν εἰ δὲ μὴ νὰ κινήσομε ὅλον τὸ χωριὸν νὰ
 πηγένωμη εἰς τὸν ρούμελην αφέντη μας νὰ κλάψωμεν τὸ χάλι μας καὶ νὰ
 κριθοῦμε μὲ τὸν νταβατζήν μας εἰς δὲ αὐτὸ δὲν τὸ δεχομαστι νὰ βγένη ενας
 σερέτης νὰ μᾶς ἀνακατόνη το χωριὸν καὶ ἡ ἐνδοξότης σου μὴν γενηστε καίλης
 νὰ μᾶς χαλάσης το χωριὸν καὶ ἂν θέλης τὸ καλὸν του χωριοῦ μας νὰ μᾶς
 μαρτυρήσης τὸν ἄνθρωπον οἷον ἦλθεν καὶ τὰ εἶπεν αὐτὰ νὰ σοῦ τὸν μαρτη-
 ρίσομε καὶ ἡμεῖς τι ἄνθρωπος εἶναι αὐτὸς ὅλον τὸ χωριὸν μὰ αὐτὸ τὸ θέλωμεν
 νὰ μᾶς μαρτηρίσης χωρὶς ἄλλο. Ταῦτα καὶ οἱ χρόνοι σου πολλοὶ ἀμὴν:
 1821 Ἰανουαρίον 21.

1. Λέξεις δυσανάγνωστος.

2. Λέξεις δυσανάγνωστος.

3. Συνιὲτ = ὁμόλογον συμβόλαιον.

4. Ἡλάμι = κοινοποιήσις ἀποφάσεως.

5. Ραζίης = ἱκανοποιημένος, εὐχαριστημένος.

6. Ἀρτζοάλι = αἰτίσις, ἀναφορὰ.

Παναγήotis Βακήλις¹ τῆς χώρας.

Παπαδημήτριος Οἰκονόμος — Παπατζῆμος — Παπαδημήτριος.

Νικόλαος Ἰωάννου — Μανώλης — Θανάσης Στρέμπα.

Ἀκολουθοῦν τεσσαράκοντα ἑνέα ὑπογραφαί

6.

(Ἀρχεῖον Ζήση Τσοτσούλα)

Γράμμα ἐξωφλητικόν. Ἐπὶ διπλοῦ χάρτου. Ὁ γραφικὸς χαρακτήρ ἄριστος ἄνευ ἀνορθογραφιδῶν.

Διὰ τοῦ παρόντος μου ἐνυπογράφου, καὶ ἐμμαρτύρου τῆς ἐξωφλήσεως γράμματος δηλοποιῶ ἐγὼ ὁ ὑποκάτωθι ὑπογεγραμμένος Ἰωάννης δῆμον Κορδογιάννη, ὅτι μετὰ τὸν θάνατον τοῦ μακαρίτου πατρός μου, ἔλαβον τὸ ἀνήκον μέρος ἀπὸ τε τῆς πατρικῆς, καὶ μητρικῆς μου περιουσίας ἀπὸ τοὺς ἀδελφούς μου ζήσην, γεώργιον, καὶ Κότιαν μέχρι λεπτοῦ, καὶ ἐπῆρα καὶ ἐξώφλησα μὲ αὐτούς, καὶ δὲν ἔχω εἰς τὸ ἐξῆς νὰ ζητῶ οὔτε ἀπὸ τὰ πατρικά μου, οὔτε ἀπὸ τὰ μητρικά μου οὐδ' ὀβολόν, ὥσαν ὅπου ἐξώφλησα μὲ αὐτούς κατὰ τὴν εὐλογοφανῇ, καὶ ἀρεστὴν εἰς ὅλα τὰ ἀδέλφια διαμοίρασίν μας! Ὅθεν καὶ εἰς τὴν περὶ τούτου ἐνδείξιν καὶ βεβαίωσιν ἐγένετο τὸ παρὸν τῆς ἐξωφλήσεως γράμμα μου, καὶ ἐδόθη εἰς χεῖρας τῶν ἄνωθι ἀδελφῶν μου εἰς ἀσφάλειάν τους, ἦν ἔχη τὸ κύρος καὶ τὴν ἰσχὺν ἐν παντὶ κριτηρίῳ.

1806 Ἀγούστου 19 Σέλιτσα.

Ἰωάννης δῆμον Κορδογιάννη μὴ ἱκεύοντα νὰ γράψω διὰ χειρὸς τοῦ ἀργυρίου Παπαρίζου βεβαίωσω τὰ ἄνωθι.

Παπαχαράλαμπος ἀγιοταφίτης μάρτης

Παπαζῆκος μαρτηρο

Παπαδημήτριος οἰκονόμος μαρτυρῶ

Παπα Ἰωάννης μαρτυρῶ

Παπα ἀντώνιος μάρτης

Παπατζῆμος μαρτυρῶ

δῆμος - Κωνστα μαρτυρῶ

ἀργύριος Παπαρίζου ὑπέγραφα αὐτὸν καὶ μαρτυρῶ

Κόστας μοσολη μαρτηρο

Λονκας λαζάρου μαρτυρῶ

γηοργιος καραπάντζης μαρτηρο

ληωτης Πεστορηκίηλη μαρτηρο

1. Βεκήλι (Βακήλης) = ἀντιπρόσωπος.

7.

Ὁμολόγον ἐπὶ τῇ συνάψει δανείου

(Ἀρχεῖον Ἰωάννου Στρέμπα)

Ἐπὶ χάρτου ἡμιεμφαρμένου σχήματος ἐπιστολικοῦ.

Διὰ τῆς παρούσης μας ὁμολογοῦν φανερωνομοὶ καὶ ὁμολογοῦν οἱ μὲν
οἱ χωριανοὶ σιλιτζιώταις μεγάλοι καὶ μοικροὶ ὅσοι ἐδανοῖσθαιμιν διὰ χρίαν τῇ
χώρας μας παρὰ τὸν χαλοῖμην ἀνοικοῦν τῷ Τζαφεραγαν Γρ. 420, ἦτοι τετρα-
κόσια οἴκον τα ὅποια ὡς προοιποσχομεσθε ἐφχαρὶς στοῖσωμοι . . .¹
μοὶ ἡμέρα καὶ ἂν ἀπερασον ἀπὸ τὸν κερὸν καὶ τρέχον μὲ τὸν διάφωρον τὰ
δέκα δώδονα τὸν χρόνον καὶ δοιὰ τοῦ Βέβοιον τῆς ἀλοιθείας δοῖνομοι τὴν
παροῦσα μας εἰς χοῖρας των χαλοῖμοι νὰ ἔχου το κοῖρας καὶ εἰς στὸ ἐνδοικξοι
1828 Μαρτοῖον 15. γεώργης βασιλῆς μαζὺ μὲ τὴν χώρα βεβαιῶ

1829

Ἀδάμος Τζιάντζιαρης βεβιώνου
Νίκος Τζιονμπρα Βεβιώνου
Θεοχάρης Μπαρμπαροῦσης Βεβιώνου
Δημήτριος Θιούμη βεβιώνου
λαζος » βεβαιώνω
γεώργης Ἀρβανίτης βεβιώνου
ἐγὼ ὁ Νοικόλας γοντζος βεβιώνου
Δημήτριος Στρέμπα βεβιώνου
Νιακὺς Δήμιον βεβιώνου
Νικόλας Μήληον βεβιώνου

Εἰς τὸ ὀπισθεν μέρος τοῦ ὁμολόγου ἡ πρώτη σειρά εἶναι δυσανάγνωστος,
ἀκολούθως δὲ ἀναγράφονται αἱ δόσεις δι' ὧν ἐξωφλήθη τὸ χρέος ὡς ἐξῆς:

Τὸ Χαλήμοι γιὰ ηκοσιπεντε	γρόσια	25
Τεσλιμας ὁ Ἀδάμος τὸν Χαλήμη ἕτερα	γρόσια	25
Κόπας Χατζημάμας χαλήμη	γρόσια	30
		<u>80</u>
δυσανάγνωστος. . . .		5
1833 Ὀκτωβρ. μοὶ χέρι μου δέκα ἐπτα		17,10
μοὶ χέρι τοῦ τζήμ. . . . δέκα		10
1834 Ἰαν. 6 Χαλήμη		90
1835 Ἰαν. 13	γρόσια	218
	Γρόσια.	<u>420,10</u>

ΑΘΑΝΑΣΙΟΣ ΓΙΟΜΠΛΑΚΗΣ

ZUSAMMENFASSUNG

In der kleinen Stadt Eratyra (Selitza) gibt es eine Überlieferung, dass einmal eine grosse Zerstörung stattgefunden hat. Das ist wahr, aber der Zerstörungen waren zwei.

Die erste Vernichtung geschah im Jahre 1774. Darüber haben wir eine Nachricht aus einer Schrifts-Erinnerung. Wir erfahren, dass 2.500 irreguläre Truppen, Türkalbanesen, in die kleine Stadt eingedrungen waren und Handelsartikel und verschiedene andere Dinge geraubt, Kaufläden, Häuser und Kirchen verbrannt, Menschen erschlagen und viel mehr in Gefangenschaft geführt haben.

Nach dieser furchtbaren Katastrophe haben viele Einwohner die Flucht ergriffen, und die meisten sind ins Ausland ausgewandert. Die kleine Stadt ist zum Dorf geworden. Die zweite Zerstörung bezeugen Urkunden dieser Zeit, welche wir in dieser Arbeit publizieren. Im Jahre 1820 änderten die türkischen Behörden die Steueraufgabe und verlangten mehr Geld von den armen Untertanen. Wenn die Steuerpflichtigen das Geld nicht geben konnten, dann schickten die Türken irreguläre Scharen in das Dorf, um viel Schaden anzurichten. So geschah es im Jahre 1824; die Einwohner von Selitza konnten die hohe Steuer nicht bezahlen, weswegen die Türken eine Menge von irregulären Soldaten schickten, welche viele Grausamkeiten verübten. Die meisten der Einwohner waren ins Ausland ausgewandert, nur die Kranken und Greise im Dorf geblieben.

Dies waren die zwei Zerstörungen, welche noch in der Erinnerung des Volkes leben.